

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA DOĞU AKDENİZ ADALARI*

Ömer Miraç SALI**

ÖZET

Denizlerden faydalanma imkanlarının gelişmesiyle, denizlerin kullanımı hususunda kıyıdaş devletler arasındaki ihtilaflar da artmıştır. İhtilaflar, devletlerin kendi aralarında yaptığı anlaşmalarla çözülmüştür. Devletlerin kendi aralarında geliştirdiği çözümler, zamanla, çok taraflı uluslararası sözleşmeler ve Uluslararası Adalet Divanı'na kaynak olarak kullanılmıştır. Deniz alanlarının sınırlandırılması, sınırlandırılacak alanda adaların varlığı halinde, önem kazanmaktadır. Uluslararası yargı mercileri, deniz alanlarının sınırlandırılmasında, adaların konumu ve yapısını dikkate alarak, adalara tam etki veya sınırlı etki verilmesi ya hiç etki verilmemesi yahut adaların çevrelenmesi durumlarını değerlendirmektedir. Burada gözden kaçırılmaması gereken husus, adalara tanınacak etkilerin hakça ilkelere göre yapılmasıdır. Uluslararası Adalet Divanı ve diğer uluslararası mahkemeler, adalara verilecek etkiyi belirlerken; orantılılık, “açık denizlere erişimin kesilmemesi” ve ilgili koşulların önemleri nispetinde ele alınması ilkelerini sıklıkla kullanmaktadır. Çalışmada, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında genel yaklaşımlar ile adaların sınırlandırmada etkisi ele alınmıştır. Doğu Akdeniz'deki Yunanistan'a ait adalardan kaynaklanan Türkiye/Yunanistan ihtilafı, bu ilkeler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması, Adalar, Türkiye, Yunanistan, Doğu Akdeniz

JEL Kodları: K33, K49, F53.

---

* Bu makale, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans programında, Prof. Dr. Cüneyt YÜKSEL danışmanlığında, Ömer Miraç SALI tarafından hazırlanan “Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adalar: Doğu Akdeniz Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

**Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Programı/Araştırma Görevlisi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, osali@bandirma.edu.tr, 0000-0003-3305-8981

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application : 25 Mart 2022

Düzeltilme Tarihi / Revision Date : 29 Mart 2022

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 30 Mart 2022

Araştırma Makalesi/Research Article

EASTERN MEDITERRANEAN ISLANDS IN THE DELIMITATION OF THE MARITIME JURISDICTION AREAS

ABSTRACT

With the development of the opportunities to benefit from the seas, the disputes between the riparian states on the use of the seas have also increased. Disputes have been resolved through the agreements between the states. The solutions developed by the states among themselves, over time, have been used as a source by multilateral international agreements and the International Court of Justice. The delimitation of 11 maritime areas gains importance in the presence of islands in the area to be delimited. In the maritime delimitation, international judicial authorities evaluate the situations to give full or partial effect to islands or to disregard or to enclave islands by taking the position and form of the islands into consideration. The point that should not be overlooked here is that the effects to be given to the islands are made according to equitable principles. While the International Court of Justice and other international courts determine the effect to be given to the islands, they frequently uses the principles of proportionality, avoiding cut-off effect, and consideration of relevant circumstances in proportion to their importance. In this study, general approaches in the delimitation of maritime jurisdiction areas and the effect of islands in delimitation are discussed. The Turkey/Greece disputes arising from the Greek islands in the Eastern Mediterranean were evaluated within the framework of these principles

Key Words: Delimitation of the Maritime Areas, Islands, Turkey, Greece, Eastern Mediterranean.

Jel Codes: K33, K49, F53.

1. GİRİŞ

Denizler, tarihsel olarak ulaşım, ticaret, balıkçılık, nakliye ve savaşlarda üstünlük kurmak gibi sebeplerle devletlerin hep gündeminde olagelmıştır. Denizaltı ekonomik kaynaklara ulaşılma imkanlarının elde edilmesiyle birlikte, denizler denizci devletlerin ilgisini daha çok çekmeye başlamıştır. Günümüzde insanlığın teknolojiye çok ileri seviyelere ulaşması ve denizaltı faaliyetlerini gerçekleştirebilir hale gelmesi ile birlikte, devletlerin denizlerden faydalanma imkanı artmıştır. Bunun sonucunda, devletler kara ülkesi kadar “deniz ülkesi”ne de önem vermeye başlamışlardır.

Denizlerin devletlerce kullanılmaya başlandığı ilk dönemlerde, devletlerin denizler üzerinde bir hakkı bulunmamaktaydı. Bu nedenle, devletlerin karasuları ötesinde deniz alanları bulunmuyordu. Dolayısıyla devletler arasında, sınırlandırmadan kaynaklanan ihtilaflar gündeme gelmiyordu. Bazı devletlerin, kendilerine denizlerde münhasır haklar sağlayan kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge (MEB) gibi kavramları geliştirmesiyle birlikte, devletlerarası talep ve iddialar birbirleriyle ters düşmüş, neticesinde bu ihtilafların çözülmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1945 senesinde ABD Başkanı Henry S. Truman, kıta sahanlığına ilişkin bir bildiri açıklamıştır. Uluslararası arenada kıta sahanlığından ilk kez bahseden bu bildiride, ABD kıyılarına yakın, açık deniz alanları altındaki toprak altı ve deniz yatağındaki doğal kaynakların ABD'ye ait olduğu bildirilmiştir. Bildiriyi müteakip, kıta sahanlığı uygulaması devletler arasında yaygınlaşmıştır. Bu hukuki rejimin temel amacı kıta sahanlığında bulunan doğal kaynaklardan azami ölçüde faydalanmaktır.

ABD'nin Truman bildiriyle kıta sahanlığı üzerinde hak iddia etmesini müteakip, Şili bir başkanlık açıklamasıyla, kıyılarından itibaren 200 deniz mili mesafesindeki su tabakası üzerinde bazı hak ve yetkiler tesis ettiğini deklare etmiştir. Sonrasında birçok Latin Amerika ülkesi aynı mahiyette deniz alanları ilan etmeye başlamıştır. Bu gelişmeler, MEB kavramının ortaya çıkmasına temel teşkil etmiştir. III. Deniz Hukuku konferansında konu evrensel düzeyde ele alınmış ve neticesinde MEB, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne dahil edilmiştir. Sözleşme'ye göre MEB, kıyı devletinin karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren başlayarak 200 deniz mili mesafesine kadar varan deniz alanlarının deniz yatağında, toprağı altında ve sularında bulunan canlı ve canlı olmayan kaynakları üzerinde, kıyı devletine bazı ekonomik haklar ve yetkiler tanıyan deniz alanıdır. MEB'in kıta sahanlığından farklı olarak kıyı devletine sağladığı avantaj, su kütleindeki canlı ve canlı olmayan kaynakları da kapsamına almış olmasıdır.

İki veya daha fazla devletin, üzerinde yetki kullandıkları deniz alanlarının örtüşmesi halinde, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması gündeme gelir. Sınırlandırmadaki temel kural, anlaşmazlığın devletlerarası anlaşma yoluyla çözülmesidir. Anlaşma sağlanamadığı takdirde, diğer kurallar devreye girmektedir. Çok taraflı uluslararası sözleşmelerin tamamında, anlaşma yoluyla çözüme ilişkin düzenleme yer almaktadır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku, esasında devletlerarası uygulama ve anlaşmalarla oluşturulmuştur. Bu alanda genel düzenleme olarak, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin varlığına rağmen önemli hukuki boşluklar bulunmaktadır. Başta Uluslararası Adalet Divanı (UAD) olmak üzere, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi ve devletlerce oluşturulan ad hoc tahkim mahkemeleriyle bu boşluklar doldurulmaya çalışılmaktadır.

Her sınırlandırma vakasının kendine has özellikleri olduğu göz önüne alındığında, bu kuralların kesin bir şekilde belirlenememesi muhtemel bir sonuç olarak karşımıza çıkabilmektedir. Doğu Akdeniz'de Yunanistan'a ait onlarca ada ve kayalığın olması, Türkiye ve Yunanistan'ı birbirine komşu hale getirmiştir. Bu nedenle adaların konumu ve karmaşık coğrafyası, taraflar arasında deniz yetki alanlarına ilişkin sorunları artırmaktadır.

Çalışmada, yukarıda işaret edilen ilkeler çerçevesinde, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve adaların sınırlandırmadaki etkisi incelenmiştir. Devamında bu hukuki altyapı çerçevesinde, Doğu Akdeniz'de bulunan Yunanistan ile Türkiye arasındaki adalar konusu ele alınmıştır.

2. DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI HUKUKU VE KAYNAKLARI

Deniz altı sahalarının araştırılması ve işletilmesinin teknolojik anlamda mümkün olmasıyla beraber, devletlerin bu alandaki canlı ve cansız kaynaklardan faydalanabilmeleri mümkün hale gelmiş ve devletler daha geniş deniz alanlarında egemen haklar iddia eder hale gelmişlerdir. Egemen hak iddialarının çakışmasıyla bu alanların sınırlandırılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku oluşturulmuştur. Devletlerin deniz alanları üzerinde çatışan iddialarının çözümlenmesi ve hangi devlete hangi deniz alanlarının bırakılacağını belirleyen hukuki kurallar bütününe, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukuku denmektedir (Dundua, 2006).

Bu hukukun kaynaklarına gelince, en temel kaynak, devletlerarası uygulama ile oluşturulmuş teamül hukukudur. Teamül hukukunun kodifikasyonu ile oluşturulan 1958 tarihli 4 adet Cenevre Sözleşmesi ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ise deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında diğer asli kaynakları teşkil etmektedir.

2.1. Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi

Deniz yetki alanları sınırlandırılması hukukunun kodifiye edildiği ilk uluslararası anlaşma Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi (CKSS)'dir.

CKSS'nin 6. maddesinin 1. fıkrasında, *“Aynı kıta sahanlığının, kıyıları karşı karşıya olan iki ya da daha fazla Devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, bu devletlere ait kıta sahanlığının sınırı, bu devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her noktası her bir devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hattır.”* denilmekte; aynı maddenin 2. fıkrasında ise, *“Aynı kıta sahanlığının kıyıları yan yana olan iki devletin ülkesine bitişik olduğu yerlerde, kıta sahanlığının sınırı bu devletler arasında anlaşma ile tespit edilecektir. Anlaşma yoksa ve özel şartlar başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınır, her bir devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarından itibaren eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle tespit edilecektir.”* denilmektedir.

Madde metnine göre, sınırlandırmada esas olan devletlerin kendi rızalarıyla anlaşmalarıdır. İlgili devletler arasında anlaşmanın sağlanamaması halinde, özel koşullar başka bir sınırlandırma çizgisini gerekli kılmıyor ise sınırlandırma çizgisi eşit uzaklık yöntemine göre belirlenecektir. Eşit uzaklık çizgisi; bir ülkenin diğer ülke kıyısına daha yakın olan kıta sahanlığı noktasından karşı ülke lehine vazgeçmesi olarak tanımlanır. Belirtelim ki, bu yöntemin uygulanması, özel koşulların başka bir sınır hattını gerekli kılmaması halinde mümkündür (UK v. France, 1977: 45) Fakat sözleşmede “özel koşulların” kapsamı belirtilmemiş ve hangi özel koşulların eşit uzaklık çizgisi dışında bir sınırlandırma

çizgisini gerektireceği açıklığa kavuşturulmamıştır. (Kuran, 2020: 234; UK v. France, 1977: 45) UAD'a göre, özel koşullar istisnası, uluslararası yargı mercilerine, kıta sahanlığı sınırının belirlenmesi ile ilgili coğrafi ve diğer koşulları takdir etme konusunda tanınan özgürlüğü ifade etmektedir. Eşit uzaklık çizgisi-özel koşullar kuralı olarak formüle edilebilecek bu kural, sınırlandırmada hakkaniyetli bir sonuç sağlamaktadır(UK v. France, 1977: 45).

Belirtmek gerekir ki, taraflar arasında anlaşmanın yokluğu halinde, 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin 6. maddesi, otomatik olarak eşit uzaklık çizgisinin çekilmesini gerekli kılmamaktadır. Eşit uzaklık yöntemi, kolay uygulanabilirliği ve nispeten daha objektif bir sonuç sağlayabilirliği bakımından devletlerarası uygulamada yaygın şekilde görülen bir sınırlandırma metodu olsa da (ICJ Reports, 1969: 24), bu yöntemin tek başına otomatik olarak uygulanması, hakkaniyetsiz sonuçlar doğurabilecektir. Buradan hareketle, bu yöntemin “özel koşullar” istisnasıyla birlikte, bir sınırlandırma kuralı oluşturduğu ve tek başına kullanılamayacağı, uluslararası yargı kararlarında ve doktrinde belirtilmektedir (Kuran, 2020: 234). Bu bakımdan, özel koşullar istisnası, eşit uzaklık yönteminin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmektedir (UK v. France, 1977: 44).

2.2. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunu kodifiye eden bir diğer uluslararası anlaşma, BMDHS'dir. Kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırmasında BMDHS'nin 74/1 ve 83/1 maddeleri uygulama alanı bulur.

İlgili sözleşmenin 83. maddesi, kıta sahanlığı sınırlandırmasıyla alakalı olarak “*Kıyıları karşılıklı veya bitişik olan devletler arasında kıta sahanlığı sınırlandırması, hakkaniyete uygun bir çözüm bulmak üzere, UAD Statüsü'nün 38. maddesinde zikredilen uluslararası hukuka uygun olarak anlaşmayla belirlenir*” hükmünü içermekte ve aynı sözleşmenin 74. maddesi ise MEB sınırlandırması ile alakalı olarak “*Kıyıları bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında münhasır ekonomik bölge sınırlandırması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, UAD Statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekilde uluslararası hukuka uygun olarak anlaşmayla belirlenir*” hükmünü içermektedir.

İlgili maddelere göre sınırlandırma, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, devletler arasında yapılacak anlaşma temelinde belirlenmektedir. BMDHS hakkaniyete uygun bir çözümü ulaşılması gereken bir hedef olarak belirtmekte ise de, bunu sağlamak için izlenecek yöntem sessiz kalmaktadır. Bu bakımdan, sınırlandırma standardını belirli içeriklerle donatma yetkisini devletlere veya mahkemelere bırakmaktadır (ICJ Reports, 1982: 25).

İki sözleşme arasında lafzen farklılık olduğu görülmektedir. BMDHS, CKSS'de geçerli olan eşit uzaklık çizgisi-özel koşullar kuralını, sınırlandırmanın, hakkaniyetli bir çözüme ulaşmak için uluslararası anlaşma yapılması ilkesiyle değiştirmiştir. Bize göre, CKSS'deki “özel koşullar

kuralı” esasen hakkaniyetli çözüm ilkesini de kapsadığından, BMDHS’deki hakkaniyetli çözüm ilkesiyle örtüşmektedir.

Hakkaniyetli bir çözüme ulaşma noktasında Sözleşmede belirli bir yöntem ve usul olmadığından bu boşluk, UAD’ın çeşitli içtihatlarında birtakım ilkeleri tespit etmesi suretiyle doldurulmuştur.

2.3. Sınırlandırmada Nazara Alınan Bazı Temel İlkeler¹

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında dikkate alınacak ilkelerin tamamına “hakça ilkeler” denilmektedir. Zira, her sınırlandırma vakası, kendi somut koşullarında, bir diğer vakadan farklılaşmakta ve hakça ilkeler müessesesi sonucun hakkaniyetli olmasını sağlamaya çalışmaktadır (ICJ Reports, 1982: 48). Hakça ilkelerin sınırlandırma sürecindeki rolü, sınırlandırmanın belli bir aşamasında kesin kriterler sağlamak değil, sınırlandırma sürecinin tamamında çatı görev üstlenmektir. (Açıkgönül, 2012: 66).

Hakça ilkeler ile alakalı UAD’ın değerlendirmesi şu şekildedir: *“Hakça ilkelerin uygulanmasının sonucu hakkaniyetli bir sonuç olmalıdır. [...] esas olan sonuçtur; ilkeler amaca bağlıdır. Bir ilkenin hakçalığı, hakkaniyetli bir sonuca varmak amacıyla, sağladığı fayda ışığında değerlendirilmelidir. İlkeler varlığı kendinden menkul olarak hakça değildir, hakçalık ancak çözümün hakkaniyetine katkı sağlandığı ölçüde kazanılır. [...] belirlenecek ilkeler, hakkaniyetli bir sonuç elde etme uygunluklarına uygun olarak seçilmelidir.”* (ICJ Reports, 1982: 45)

Hakça ilkeler uluslararası yargı kararlarında oluşmuş ve yine aynı mecrada genişleyip gelişmiştir. Konunun açıklığa kavuşması için uluslararası yargı kararlarında kullanılan belli başlı hakça ilkelere değinmekte fayda görüyoruz.

İlk ilke “kara denize hakimdir” ilkesidir. Uluslararası hukuka göre, kıyı devletlerinin deniz yetki alanlarına sahip olması, denize sınır bir toprak parçası üzerindeki egemenliği sayesinde olmaktadır (ICJ Reports, 1978: 37). Denize kıyısı olmayan devletler, deniz yetki alanlarına da sahip olamazlar. Maine Körfezi davasında UAD, hakça ilkelerin sistematik sıralamasının mümkün olmadığını belirttikten sonra, sırayla saydığı bazı hakça ilkelerin başında “kara denize hakimdir” ilkesini saymış olması, ilkenin önemine işaret etmektedir (ICJ Reports, 1984: 70).

Bir diğer ilke “doğanın yeniden şekillendirilemeyeceği” ilkesidir. Denizler üzerinde devletlerin kurmuş oldukları egemenlik coğrafi unsurlardan doğmaktadır (Açıkgönül, 2012: 109). Buna göre, sınırlandırmanın, devletlerin konumlanmış oldukları coğrafi koşullara en uygun şekilde olması gerekmektedir (ICJ Reports, 2002: 137-138). UAD, sınırlandırmanın, zaten kıyı devletine ait olan bir

¹ Deniz yetki alanları sınırlandırması hukukunda hakça ilkeler kavramına ilk olarak Harry S. Truman’ın bildirisinde yer verilmiştir. Bildiriye göre ABD’nin kıta sahanlığı başka devletin açıklarına ulaşıyor veya başka bir kıyıdaş devletinkiyle örtüşüyorsa sınırlandırmanın hakça ilkelere uygun olarak yapılacağı belirtilmiştir (Proclamation 2667, 1945 Policy: 67).

alanının sınırlarının belirlenmesini içeren bir süreç olduğunu ve dolayısıyla bölgenin yeniden şekillendirilmesi demek olmadığını belirterek bu ilkeye vurgu yapmıştır (ICJ Reports, 1969: 22).

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davalarında UAD “*Kıyı uzunlukları birbirine kabaca eşitken, sırf özel bir coğrafi koşuldandır dolayı bir devletin komşularından büyük ölçüde farklı bir kıta sahanlığı kullanacak olması kabul edilemez bir durumdur*” demek suretiyle doğanın yeniden şekillendirilemeyeceği hususuna işaret etmiştir (ICJ Reports, 1969: 50).

Bir diğer ilke “açık denizlere erişimin kesilmemesi” ilkesidir. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davalarında, “... *coğrafi olarak ilgili devletlerin her birinin topraklarının doğal uzantısının, diğerinin doğal uzantısına tecavüz etmemesi gerekmektedir...*” demek suretiyle ilke ilk kez burada anılmıştır (ICJ Reports, 1969: 47-48). İlkenin sağladığı fırsat, kıyı devletinin yakınında bulunan deniz bölgesinin diğer kıyı devletlerine bırakılmasının önlenmesidir.

Sınırlandırmada dikkate alınması gereken bir diğer ilke de “orantılılık ilkesidir”. Buna göre, sınırlandırma sonucunda taraf devletlere bırakılacak deniz yetki alanları ile bu devletlerin sahip oldukları kıyı uzunlukları arasındaki oranın dengeli olması gerekmektedir. Önemle belirtmek gerekir ki orantılılık testi kesin bir matematiksel hesabı içermemektedir (ICJ Reports, 1993: 35). Aksi biçimde, ilgili devletlere eşit deniz alanı bırakacak şekilde bir uygulama, bu ilkenin çok ötesine geçmektedir (ICJ Reports, 1985: 36). Orantılılık ilkesi, diğer hakça ilkelerle sıkı bir ilişki içinde olması bakımından da ayrı bir öneme sahiptir. Örneğin, UAD Libya-Malta davasında “*esasında orantılılık faktörü, doğaya saygı duyulması gerekliliğini ifade eden hakça ilkedendir kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, karşılaştırıldığında büyük ölçüde benzer olan kıyıların, ... farklı muamele görmemesi gerekir*” diyerek orantılılık ilkesinin doğanın yeniden şekillendirilemeyeceği ilkesi ile olan alakasını ortaya koymuştur. (ICJ Reports, 1985: 35)

Diğer bir ilke ise “ilgili koşullar”ın önemleri nispetinde sınırlandırmanın yapılmasıdır. Deniz yetki alanları sınırlandırması hukukunda nihai amacın hakkaniyetli bir çözüme ulaşmak olduğundan bahsedilmiştir. Hakkaniyetli sonuca varmak ise, sınırlandırma esnasında tüm ilgili koşulların dikkate alınmasıyla mümkün olmaktadır. Devletlerarası her sınırlandırma ihtilafı kendine mahsus özelliklere sahip olduğundan, ilgili koşulların değerlendirilmesi hakkaniyetli sonuca ulaşmak için elzemdir. Bu itibarla “ilgili koşullar”, hakkaniyetli bir çözüme ulaşmada önemli bir araç konumundadır (Açıkgönül, 2012: 148).

“İlgili koşullar” müstakil bir sınırlandırma müessesesi olmaktan ziyade, hakça ilkelerin uygulanmasında tamamlayıcı bir işlev görmektedir (Evans, 1991: 3). UAD’ın sınırlandırmada hakça ilkeleri uygularken, ilgili koşullara sürekli olarak atıf yapması bu hususa işaret etmektedir. Dolayısıyla “ilgili koşullar” hakça ilkelerin kapsamını belirleyip icrasını temin etmektedir (Dundua, 2006: 54).

Sınırlandırma hukukunda dikkate alınan birçok “ilgili koşul” bulunmaktadır. Uluslararası yargı mercileri, ilgili koşulların bir listesini sunmamış olsa da (Doğru, 2015: 527), BM’nin, deniz

sınırlandırma hukukuna ilişkin yayınladığı el kitabında ilgili durumlara ilişkin bir liste bulunmaktadır (United Nations, 2000: 25). Buna göre “ilgili koşullar”; coğrafi ve coğrafi olmayan koşullar olarak iki başlık altında toplanmaktadır. Coğrafi koşullar arasında, sınırlandırılacak alanın coğrafi yapısı, kıyının konfigürasyonu, ilgili kıyı şeritlerinin uzunlukları, kıyıların konkav-konveks yapısı, adalar ile kayalıkların varlığı, deniz yatağı ve toprak altının jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri, hidrokarbon kaynakları ile balıkçılık kaynakları, üçüncü devletlerin varlığı sayılmaktadır. Coğrafi olmayan faktörler arasında ise, ekonomik faktörler, taraf devletlerin siyasi ve güvenlik politikaları zikredilmektedir. Çoğu durumda devlet uygulamaları, coğrafi unsurların, deniz yetki alanları belirlenirken dikkate alınan ana koşullar olduğunu göstermektedir.

Konumuz özelinde, sınırlandırılacak bölgede bulunan adaların sınırlandırmaya nasıl etki edeceği detaylıca incelenecektir.

3. DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA ADALAR

Denizlerde çok sayıda denizsel oluşum vardır. Bu oluşumların çoğu, coğrafi olarak anlam ifade etse de, başta adalar olmak üzere yalnızca bir kısmı deniz hukukunda öneme sahiptir. Ada tanımına ilişkin uluslararası çalışmalar, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve 1982 tarihli BMDH Sözleşmesi ile sonuç vermiştir.

3.1. Uluslararası Sözleşmelerde Yapılan Ada Tanımları ve Adanın Unsurları

Cenevre Kararları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi'nin (CKBBS) 10. Maddesinde ada, “[...]su ile çevrilmiş, suların en çok yükseldiği zaman su üstünde kalan, doğal olarak oluşmuş bir arazi sahası[...]” şeklinde tanımlanmıştır.

BMDH Sözleşmesi'nin 121. maddesinin 1. fıkrasında ada, “Sularla çevrili olan ve sular yükseldiğinde su üstünde kalan, doğal olarak meydana gelmiş bir kara parçası” olarak tanımlanmıştır.

CKBBS'nin ve BMDHS'nin ilgili hükümleri uyarınca adaların 4 adet asli unsuru bulunmaktadır. Bu hükümlere göre adanın; bir kara parçası olması, doğal olarak oluşması, suyla çevrilmiş olması ve med zamanı su üstünde kalması gerekmektedir.

UAD Nikaragua/Kolombiya davasında, kara parçası olma unsuru ile ilgili olarak, adanın “*alt tabakaya tutturulmuş şekilde, gevşek olmayan katı materyalden oluşması*” gerektiğini ifade etmiştir (ICJ Reports, 2012: 25). Toprak yapısının kara parçası unsuru açısından bir önemi bulunmamakta olup, yapının deniz tabanı ile bağlantılı ve kalıcı nitelikte olması yeterlidir. Bir oluşumun ada olarak tanımlanabilmesi için bu kara parçasının sahip olması gereken herhangi bir asgari boyut şartı öngörülmemektedir (ICJ Reports, 2012: 25).

Diğer bir unsur, adanın doğal olarak oluşması gerektiğidir. Bu unsurun önemi, insan eliyle deniz üzerinde oluşturulan yapıların ada statüsüne sahip olmamasını ifade etmesidir. BMDHS'nin 60.

maddesinin 8. fıkrasında bu durum, “*sunî adalar, tesisler ve yapılar ada statüsüne sahip değildir. Kendilerine özgü karasuları yoktur ve varlıkları, karasularının, münhasır ekonomik bölgenin veya kıta sahanlığının sınırlandırılmasını etkilemez.*” demek suretiyle de ayrıca vurgulanmıştır. Bir adanın doğal olarak oluşmuş bir kara parçası olduğu göz önüne alındığında, ayın çekim etkisiyle suların çekildiği cezir zamanlarında ortaya çıkan denizsel oluşumlar, ıslah suretiyle kalıcı olarak suyun üstünde kalan bir oluşuma dönüştürülse de ada statüsünü haiz olmayacaktır (Murphy, 2019: 54).²

Suyla çevrilmiş olma unsuruna göre, bir kıyı devletine yakın yerde konumlanmış ve ona bir geçit veya cezir zamanı kuruyan bir sahil kordonu ile bağlanan bir oluşum ada değildir (Tanaka, 2015: 65). Yani kıyı devletinin anakara ülkesine bir şekilde bağlı bulunan yükseltiler ada statüsüne girmeyip anakara ülkesinin bir cüzünü teşkil eder.

Son olarak, bir denizsel oluşumun ada kabul edilebilmesi için, ayın etkisiyle suların yükseldiği med zamanlarında, bu oluşumun su üstünde kalması gerekmektedir. Bu unsur, cezir zamanı ortaya çıkan yükseklikler, su altı yükseklikleri ile ada sınıfına girmeyen diğer oluşumların adalardan ayırt edilmesi bakımından önemlidir.

3.2. Ayrık Bir Durum Olarak Kayalıklar

BMDHS'nin ada tanımını ortaya koyan 121 maddesinin 3. fıkrasına göre, “*İnsanların yerleşimine elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların münhasır ekonomik bölgeleri veya kıta sahanlıkları[...]*” mevcut değildir. Bu deniz alanlarına sahip olamayan kayalıklar, sınırlandırma çizgisine de etki etmeyecektir.

İnsan yerleşimine elverişli olmayan veya kendi ekonomik yaşamını sürdüremeyen kayalıklardan neyin kastedildiğini belirlemek, adalara dair bazı devletlerarası anlaşmazlıklarda önemli bir konudur.

UAD kararlarında BMDHS m.121/3 ile alakalı kayda değer bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bu hususta en kapsamlı tartışmanın yapıldığı yer 2016 tarihli Filipinler v. Çin tahkimidir. Bu tahkimde görevli heyet, bir ilke imza atarak, uluslararası alanda BMDHS m.121/3'ün yorumuna ilişkin önemli bir rehber sunmuştur.

Mahkeme kayalıkların nitelikleriyle ilgili görüşlerini şu şekilde ortaya koymuştur:

Birinci olarak, bir oluşumun hukuki statüsü, insan yerleşimini veya kendi ekonomik yaşamını sürdürme kapasitesini artırmayı amaçlayan dış ilaveler veya değişiklikler olmaksızın doğal kapasitesine göre belirlenmelidir (Philippines v. China, 2016: 227).

² Güney Çin Denizi Tahkimi'nde Hakem Mahkemesi “doğal olarak oluşma” şartının temelinde, insanlığın ortak mirasının korunması amacı olduğunu, belirterek bir anlamda bu unsurun gerekçesini ortaya koymuştur. (Philippines v. China, 2016: 214) Aksi takdirde, devletler sunî adalar oluşturarak geniş deniz alanlarında söz sahibi olmaya çalışacaktır.

İkinci olarak, “insan yerleşimi” kavramıyla ilgili en önemli unsur, “yerleşimin geçici olmayan karakteri” dir. Bu oluşum üzerinde barınabilecek kadar insanın, istikrarlı şekilde buraya yerleşmesi gerekmektedir (Philippines v. China, 2016: 227).

Üçüncü olarak, “insan yerleşimi veya ekonomik yaşam” unsurları ayrıktır. Hukuki değerlendirme yapılırken bu iki unsur kümülatif değerlendirilmemeli, birbirinin alternatifi olarak kabul edilmelidir. Eğer bir ada bu iki unsurdan birini sağlayabiliyorsa, kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölgeye sahip olma hakkına sahiptir (Philippines v. China, 2016: 210). “Ekonomik” kavramı, genel manada bir insan topluluğunun maddi kaynaklarının geliştirilmesi ve düzenlenmesi ile ilgilidir. “Yaşam” kavramı ise bu kaynakları kullanmak, geliştirmek ve dağıtmak için belli düzeyde yerel insan faaliyetinin mevcudiyeti anlamına gelmektedir. Bu nedenle bir kerelik bir işlem veya kısa ömürlü bir girişim, sürdürülebilir ekonomik bir yaşam teşkil etmemektedir (Philippines v. China, 2016: 211). Dolayısıyla, tamamen dış kaynaklara bağımlı veya bu doğal oluşumun yerel bir nüfusun katılımı olmadan gerçekleştirilecek ekonomik faaliyetler bu şartın sağlanması için yeterli olmayacaktır (Philippines v. China, 2016: 228).

Dördüncü olarak, denizsel oluşumu ada statüsüne dahil eden kriter, üzerinde yaşanılıp yaşanılmadığı ya da ekonomik hayata ev sahipliği yapıp yapımadığı değil, insan yerleşimini ya da kendi ekonomik yaşamını sürdürme kapasitesinin olup olmadığıdır (Philippines v. China, 2016: 228-229; Tanaka, 2015: 66).

Herhangi bir oluşumun kapasitesi değerlendirilirken, dikkate alınması gereken temel faktörler şunlardır: i- bir grup insanın belirli olmayan bir zaman sürecinde bu oluşum üzerinde yaşayabilmesi için yeterli miktarda su, yiyecek ve barınak bulunması, ii- bölgede hüküm süren iklimin özelliği, iii- oluşumun diğer yerleşim yerleri ile buralarda yaşayan nüfuslara yakınlığı ve, iv- oluşum üzerinde ve çevresindeki geçim potansiyelidir (Philippines v. China, 2016: 229).

3.3. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adalar

Adaların hak kazanımı ile sınırlandırmaya etkileri iki farklı ayrı konudur. BMDHS m. 121/2 “3. paragraf hükümleri saklı kalmak üzere, bir adanın karasularının, bitişik bölgesinin, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının sınırlandırılması, işbu sözleşmenin diğer kara parçalarına uygulanabilir hükümlerine uygun olarak yapılır.” demek suretiyle adaların tıpkı anakaralar gibi deniz yetki alanlarına sahip olacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca anakara parçaları ile adaların aynı sınırlandırma kurallarına sahip olacakları belirtilmiştir. Ancak adaların tıpkı anakara kütleleri gibi deniz yetki alanlarına sahip olması, sınırlandırmada kendilerine tam etki verileceği anlamına gelmemektedir. Adaların sınırlandırmada sahip olacakları etkiler hem sınırlandırılacak bölgenin genel coğrafi özelliklerine göre, hem de adaların kendi coğrafi özellikleri ve konumlarına göre değişiklik arz edebilmektedir. Adaların sahip oldukları coğrafi özellikler çerçevesinde ise adaların anakaralara göre coğrafi konumları ön plana çıkmaktadır (Acer, 2008: 3)

Sınırlandırma hukukunda adalar, bazen kıyının konfigürasyonu ve esas noktaları belirlenirken veya kıyı uzunluğu hesaplanırken anakara kütlesi gibi değerlendirilebilmekte, bazen de “ilgili koşul” olarak değerlendirilmektedirler (Açıkgönül, 2012: 116) Kısacası bir ada hem anakaranın bir parçası olarak görülüp hem de ilgili koşul olarak dikkate alınmamaktadır.

Deniz yetki alanları sınırlandırması hukukunda adalara tanınacak etkiler hususunda devlet pratiklerinde yerleşmiş bir uygulama bulunmayıp çok çeşitli yaklaşımlar görünmekte ise de, uluslararası yargı mercilerinin kararlarında, hakça ilkeler çerçevesinde adalara tam etki verilebildiği gibi sınırlı etki de verilebilmektedir. Etkinin azaltılması için adalar çevrenemekte veya sınır çizgisinin belirlenmesinde kısmi etkiye sahip olabilmektedir. Adalar, sınırlandırmanın gerektirdiği ölçüde tamamen gözardı da edilebilmektedir (Tanaka, 2015: 215) Bu etkilerin belirlenmesinde adaların deniz üzerindeki konumu, yüzölçümü, üzerinde yaşayan nüfus gibi unsurlar irdelenmektedir. Özellikle adaların bulunduğu konum önemli bir değerlendirme unsurudur.

3.3.1. Tam Etki

Uluslararası deniz hukukunda, kıyı devletinin hak iddia edebileceği deniz alanlarının ölçülmeye başlandığı hat, esas hat olarak tanımlanır (Kuran, 2020: 33). Bu deniz yetki alanlarının başlangıç ve bitiş sınırlarının tespit edilmesi için öncelikle karasularının iç sınırının tespit edilmesi gerekmektedir. Çünkü deniz yetki alanları, ilgili uluslararası sözleşmelerde tanımlanırken karasularının sınırları üzerinden tanımlanmaktadır. Bu tespitin yapılmasında iki sistemsel yol izlenmektedir: Biri normal esas hat sistemi diğeri düz esas hat sistemidir.

CKBBS'nin 3. maddesi ve BMDHS'nin 5. maddesine göre normal esas hat “...sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattıdır”. Bu tanıma göre, esas hat genellikle, suların cezir zamanında en alçak seviyeye ulaştığı andaki coğrafi kıyı çizgisine eşittir (Pazarcı, 2018: 279) Adalar, bu deniz yetki alanlarının hesaplanmaya başlandığı normal esas hattın çiziminde, kıyıya önemli ölçüde yakın olmaları halinde esas nokta olarak kullanılabilirler.

Kıyı devletinin kıyısının fazlaca girintili-çıkıntılı, parçalı olduğu veya kıyıya nispeten yakın yerlerde adalar, kayalıklar, sığılıklar gibi oluşumların olduğu yerlerde, düz esas hat sistemi kullanılır (CKBBS m.4; BMDHS m.7). Çünkü böylesi durumlarda, normal esas hat yönteminin kullanılması deniz yetki alanlarının çok düzensiz ve kafa karıştırıcı dış sınırları olmasına sebep olabilmektedir (Murphy, 2019: 127) Bu yöntemin temel amacı hattın belirlenmesinde kolaylık ve netlik sağlanmasıdır.

Esas hattın çizilmesi örneğinde görüldüğü gibi, bir ada devletin anakarasına ne kadar yakınsa, tam deniz yetki alanına sahip olma gücü o kadar fazla olmaktadır. İşte bu tür durumlarda sınırlandırmada adanın tam etkisinin olduğundan söz edilir. Adaların tam etkiye sahip olması, sınırlandırma çizgisinin bu adalar ile karşı devlet arasında çizilmesini sağlar.

Yemen-Eritrea tahkiminde, Tahkim Mahkemesi, adalara tanınacak etkinin belirlenmesinde entegre testini uygulayarak adalara tam etki vermenin örneğini sunmuştur. Bu yaklaşıma göre ilgili adalar anakara kütesinin bir parçasını teşkil ediyorsa, onlara tam etki tanınmıştır. Dava özelinde, Dahlaks adaları, Eritrea'ya ait birbirlerine sıkıca bağlı küçük adacık guruplarıdır ve kıyının genel konfigürasyonunun bir parçasıdır. Bundan dolayı mahkeme bu adacıklara sınırlandırmada tam etki vermiştir (Eritrea v. Yemen, 1998: 43). Uluslararası yargı mercilerinin benzer başkaca kararları da bulunmaktadır.³

3.3.2. Sınırlı Etki

Uluslararası yargı kararlarında sınırlı etki veya yarım etki olarak kullanılan bu kavram, sınırlandırma sahasında bulunan adaların, nüfusu, büyüklüğü, ve daha önemlisi konumu gibi sebeplerden ötürü sınırlandırmaya etkilerinin anakara kütleleri gibi değerlendirilmemesini ifade eder. Sınırlandırma hukukunun hakça ilkeler çerçevesinde hakkaniyetli bir çözüme ulaşmayı maksat edindiği göz önüne alındığında, bazı adalara sınırlı etki tanınmasının meşruiyet zemini sağlanmış olmaktadır.

Birleşik Krallık-Fransa tahkiminde, Tahkim Mahkemesi, sınırlandırmada adalara yarım etki tanıma örneğini üç aşamalı şekilde sunmuştur. Bu doğrultta tahkim heyeti, öncelikle, adayı esas nokta olarak kullanmadan iki devlet arasında farazi bir eşit uzaklık çizgisi çizmiş, devamında bu adayı esas nokta olarak belirledikten sonra yeni bir eşit uzaklık çizgisi çizmiştir. Sonrasında ise bu iki eşit uzaklık çizgisinin tam ortasından yeni bir eşit uzaklık çizgisi çekerek, sınırlandırmayı tamamlamış ve mezkur adaya sınırlı bir etki tanımıştır (UK v. France, 1977: 117) Konuya dair başkaca uluslararası yargı kararları mevcuttur.⁴

3.3.3. Adalara Hiç Etki Tanınmaması

Bir devletin kendi anakara kütesine yakın tarafta konumlanmış adalarının nispeten küçük olduğu; egemenliği ihtilafli adaların sınırlandırma alanında bulunduğu; eşit uzaklık çizgisine yakın yerde adaların konumlandığı sınırlandırmalarda, adalar ihmal edilmektedir (Acer, 2008: 4).

³ Yemen'e ait bulunan Kamaran, Katara ve Uqban adacıklarına tam etki tanınması (Eritrea v. Yemen, 1998: 45-46). UAD'ın adalara tam etki tanınmasına örnek olarak, Katar-Bahreyn davasındaki Hawar adaları ve Janan adaları (I.C.J. Reports 2001: 73); Nikaragua-Honduras davasındaki, Karayiplerde Honduras'a ait Bobel, Port Royal, Savanna ile South küçük adacıkları ve Nikaragua'ya ait Edinburgh küçük adacığı sayılabilir (ICJ Reports, 2007: 97).

⁴ Benzer şekilde adalara sınırlı etkinin tanındığı başka bir örnek, Tunus-Libya davasında gündeme gelen Kerkennah adalarıdır. Ana Kerkennah adaları 180 km² yüzölçümüne ve 15.000 nüfusa sahiptir. Bu davada adaların sınırlandırmaya etkisi, Kerkennah adaları ve bunların etrafındaki cezir yükseltileri üzerinden tartışmaya açılmıştır. Birleşik Krallık ve Fransa arasındaki Tahkim'de heyetin kullandığı benzer yöntemi uygulayan UAD bu adalara yarım etki vererek sınırlandırmaya olan etkilerini kısıtlamıştır (ICJ Reports: 1982: 75). Yine paralel olarak, 1984 Kanada ve ABD arasındaki Maine Körfezi davasında, Kanada'nın Nova Scotia'daki Sable Burnu yakınlarındaki Seal Adası, Mud Adası ve diğer bitişik adacıklara, kısmi etki tanınmıştır.⁴ Mahkeme, Seal Adası ve çevre adalarının boyutları ve coğrafi konumları nedeniyle ihmal edilemeyeceklerini bununla birlikte onlara tam etki tanınmasının ise aşırı olacağına karar vermiştir (ICJ Reports, 1984: 94-95). UAD'ın bu gerekçesi tıpatıp aynı şekilde Katar-Bahreyn davasında da zikredilmiş ve Bahreyn'in egemenliğinde bulunan Fasth al Azm adasına sınırlı etki tanınmıştır (ICJ Reports, 2001: 45).

Libya-Tunus davasında UAD, kıyı şeridinin yönünü değerlendirirken, Ras Ajdir noktasından nispeten kısa bir mesafede bulunan ve anakara kütesinden dar bir boğazla ayrılan Jerba adasının ihmal edilebilir bir ada olması nedeniyle sınırlandırmada göz ardı etmiştir (ICJ Reports, 1982: 71) Benzer biçimde, Katar-Bahreyn davasında Qit'ah Jaradah adasına, küçük, ıssız bir ada olması ve üzerinde bitki örtüsü olmaması (ICJ Reports, 2001: 68-69); Bahreyn'in körfez bölgesindeki kıyı şeridine oldukça uzak bulunan ve med zamanında yalnızca küçük bir kısmı su yüzeyinde kalan Fasht adasına, sınırlandırmada etki tanınmamıştır (ICJ Reports, 2001: 78-79) Bu uygulama, diğer uluslararası yargı mercileri tarafından benimsenmiştir.⁵

3.3.4. Adaların Çevrelenmesi

Adaların çevrelenmesi kavramı, adaların taraflar arasındaki muhtemel eşit uzaklık çizgisinin yakınlarında veya ters tarafında bulunması durumunda, bu adalara kıyılarından belli mesafe uzaklıkta bulunan noktaların birleştirilerek dairesel veya yarı dairesel bir alan içindeki bölgede deniz alanlarına sahip olmasını ifade etmektedir (Yüksel ve Baran, 2020: 536).

Çevreleme yöntemi ilk olarak, Birleşik Krallık-Fransa tahkiminde uygulanmıştır. Birleşik Krallık'a bağlı Kanal adaları, Jersey, Guernsey, Alderney, Sark, Herm, ve Jethou gibi ana adaları içeren ve bunların yanında bazıları meskun olmak üzere birçok adacık ve kayalardan müteşekkil 4 adet ana ada gurubundan oluşmaktadır. Adaların toplam yüzölçümü alanı 195 km² ve nüfusu 130.000.dir. Bu adalar Fransa'nın Normandiya kıyılarına 6.6 km mesafede olup eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında konumlanmıştır. Tahkim Mahkemesi, Fransa kıyılarına yakın İngiliz adalarına tam etki verilmesi halinde, Fransa'ya ait kıta sahanlığı alanının açıkça ve önemli ölçüde azalacağından bahisle (UK v. France, 1977: 93), Kanal adalarına kuzey ve batı yönünde 12 deniz mili mesafesinde çevrelenmiş bir alan vermiştir (UK v. France, 1977: 94-95). Bu adaların, taraflar arasındaki sınırlandırma çizgisini etkilemeyeceğine, çevrelenmiş alanların dışında kalan deniz bölgesinin de Fransa'ya ait olacağına hükmetmiştir. Benzer yaklaşım, diğer uluslararası yargı mercilerince de benimsenmiştir.⁶

⁵ Yemen-Eritrea tahkiminde Tahkim Mahkemesi, Yemen'in Al-Tayr ve Al-Zubayr adalar gurubunun sınırlandırmada esas nokta olarak kullanılması ve eşit uzaklık çizgisinin bu adalar esas alınarak çizilmesi gerektiği iddiasını, bu adaların Yemen'in anakara kütesinin bir parçası olmadığını belirterek reddetmiş ve adaların çorak ve yaşanılmaz vasıfta olmasından hareketle bunlara sınırlandırmada etki tanınmamıştır (Eritre v. Yemen, 1998: 45).

⁶ Tahkim Mahkemesi'nin bu yaklaşımından esinlenen UAD'ın çevreleme yöntemini uyguladığı ilk dava Romanya-Ukrayna arasındaki sınırlandırma davasıdır. Bu davada ihtilaf, Ukrayna'ya ait Serpents adasının, ne dereceye kadar deniz yetki alanına sahip olduğunun belirlenmesi ve iki devlet arasında belirlenecek olan sınırlandırma hattına etkisinin ne derece olacağına saptanması noktasında olmuştur. Romanya bu oluşumun, BMDHS m.121/3 kapsamında bir kayalık olduğunu, bu nedenle sınırlandırma esnasında göz ardı edilmesini gerektiğini savunmuş; Ukrayna ise, bu adaların insan yaşamına elverişli ve kendi ekonomik varlığını sürdürebilen bir oluşum olduğundan bahisle bunun ada statüsünde olduğunu ve sınırlandırmada tam etki sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme ise 121. maddenin uygulanmasına hiç değinmeden, Serpents adasını, konumu ve boyutu itibarıyla etrafına 12 deniz mili ölçüsünde kara suları hakkı tanıyarak adaları çevrelemiştir (ICJ Reports, 2009: 64). Benzer biçimde Fransa ile Kanada arasındaki sınırlandırma uyuşmazlığında, Fransa'ya ait fakat Kanada'nın Newfoundland sahilinden birkaç mil ötede bulunan St. Pierre ve Miquelon adalarına, 12 deniz mili karasuları, 24 deniz mili bitişik bölge ve Atlantik'e doğru dar bir şerit doğrultusunda 200 deniz mili münhasır ekonomik bölge tanınmıştır (Canada v. France, 1992: 290).

3.4. Eşit Uzaklık Çizgisinin Ters Tarafında Kalan Adalar

Eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında kalan adalar bazen sınırlı etkiye sahip olabilmekte bazen de ihmal edilebilmektedir. Adalara tanınan etkiler çalışmada ayrı bölüm içinde incelenmiş olsa da Yunanistan ile Türkiye arasındaki uyuşmazlıkta, Yunanistan'a ait Doğu Akdeniz adalarının eşit uzaklık çizgisinin ters tarafta konumlanmış olmaları nedeniyle ayrı bir başlık açılması uygun görülmüştür.

Ait olduğu devletin anakara kütesine oldukça uzak olup sınırlandırma uyuşmazlığının diğer tarafı olan devlete yakın yerde konumlanmış adalar, eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında kalan adalar olarak tanımlanır. Bu adaların sınırlandırma esnasında dikkate alınacak en önemli özellikleri, bulunmuş oldukları konumdur.

Bu tip adalar sınırlandırma esnasında konumları, sahip oldukları nüfusları, yüzölçümleri vb. özelliklerine göre tümünden ihmal edilebildiği gibi, yine bu adalara çevrelenmek suretiyle sınırlı seviyede deniz yetki alanları tanınabilmektedir. Bilhassa açık deniz alanları dışında kalan kapalı veya yarı-kapalı nitelikteki alanların sınırlandırılmasında bu tip adaların varlığı önemli bir sorun teşkil etmektedir. Hakça ilkeler kapsamında incelenen, açık deniz alanlarına erişimin kesilmemesi ilkesi çerçevesinde eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında kalan adalara sınırlı etki tanınabilmektedir.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ve adaların sınırlandırmaya etkisi, Doğu Akdeniz özelinde önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yunanistan'a ait özellikle eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında konumlanmış Rodos, Meis, Kaşot, Kerpe, Karaada ve Fener adasının Türkiye ile Yunanistan arasındaki muhtemel deniz sınırına etkisinin ne olacağı taraflar arasında çözülememiş bir konudur. Bu sebeple çalışmanın kapsamı ve amacı göz önüne alındığında adalarla ilgili tarihsel süreç inceleme dışı bırakılmıştır.

4. TÜRKİYE İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ DOĞU AKDENİZ KRİZİ VE TARAFLARIN TEZLERİ

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), bölge devletlerinin uygulamaları dikkate alındığında nispeten erken denebilecek bir tarihte, 2003 tarihinde Mısır ile MEB sınırlandırma anlaşması imzalamış ve 2004 yılında MEB ilanında bulunmuştur (UN, Law No. 64(I/2004) Sınırlandırma anlaşması Türkiye'nin tepkisini çekmiş ve bu anlaşmayı protesto eden 2 Mart 2004 tarih ve 2004/Turkuno DT/4739 sayılı notasını BM'ye göndermiştir (UN Law of the Sea Bulletin, No.54, 2004: 127) Buna göre, Türkiye, 32° 16 '18 ''D boylamının batısında kalan bölgedeki sınırlandırma anlaşmasının bölgenin ilgili devletlerinin tamamının arasında hakça ilkelere uygun bir anlaşma temelinde yapılması gerektiğini, bu bölgedeki haklarının ipso facto (ilana gerek kalmadan) ve ab initio (en başından beri) nitelikte olduğunu ve dolayısıyla tüm haklarını saklı tuttuğunu, GKRY'nin adanın tamamında söz sahibi olmadığını belirterek mezkur anlaşmayı tanımadığını bildirmiştir.

26 Ocak 2007 tarihinde GKRY, yaptığı sınırlandırma anlaşması uyarınca çizdiği sınırın içinde 13 tane petrol arama sahası ilan etmiş ve 15 Şubat 2007 tarihinde 13 sahanın 11'inde uluslararası ihale açmıştır. GKRY'nin ilan ettiği 13 parsele dayanarak çıkmış olduğu ilk ihale turuna, Türkiye, Petrol İşleri Genel Müdürlüğü marifetiyle, Türkiye Petrol Anonim Ortaklığına dört bölgede (TPO/XVI/A, TPO/XVI/D, TPO/XVI/E ve TPO/XVI/F) ruhsat ve arama izni vermek suretiyle cevap vermiştir. (27290 Sayılı Resmi Gazete). Türkiye'nin bu hamlesine tepki gösteren Yunanistan ise, Türkiye'nin, Kıbrıs Adası'nın batısında, 2008/14002, 2008/14003, 2008/14004 ve 2008/14005 sayılı Bakanlar Kurulu kararlarıyla TPAO'ya verdiği arama ruhsatlarına, Rodos ve Meis (Kastellorizo) adalarından kaynaklı Yunan MEB'i ve kıta sahanlığına tecavüz ettiğini belirtmiştir (Law of the Sea Bulletin, No.81: 23).

Bu gelişmelerden sonra özellikle 2009 yılından itibaren bölgedeki doğalgaz kaynaklarının somut olarak keşfedilmeye başlanması nedeniyle, Doğu Akdeniz'deki gerilim başta Türkiye ile Yunanistan arasında olmak üzere yeniden tırmanmıştır. 2003 yılından itibaren geçen süre zarfında, diplomatik yollarla, GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerine karşı çıkma hususunda hedeflerine ulaşamayan Türkiye, GKRY'nin 19 Eylül 2011'de fiilen sondaj faaliyetine başlamasını müteakip 21 Eylül 2011'de KKTC ile Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması imzalamıştır.

Bu anlaşmaya istinaden Türkiye, 2012/2802, 2012/2968, 2012/2973 ve 2012/2974 sayılı Bakanlar Kurulu kararlarıyla TPAO'ya petrol ameliyesi yapmak üzere izin vermiştir (28276 Sayılı TC Resmi Gazete). Bakanlar Kurulu kararında yer alan AR/TPO/5033 hak sıra numaralı ruhsatnameye ait saha Yunanistan'a ait Meis Adası'na karasuları dışında bir deniz yetki alanı tanımayacak şekilde tesis edilmiştir (Başeren, 2013: 270-271).

Bu gelişmeye itiraz eden Yunanistan BM'ye Türkiye aleyhine gönderdiği notada, Türkiye'nin ruhsat verdiği bazı sahaların Yunanistan kıta sahanlığında olduğunu, özellikle 5033 sayılı parselin sınırının, Meis adalar gurubunun 6 deniz mili mesafesindeki karasularına geçecek kadar yakın mesafeden ve Rodos Adası'na 11,22 deniz mili yakınından geçtiğini, Türkiye'nin, Yunanistan'a ait On iki adaların (Dodecanese) deniz yetki alanlarına tecavüz etmesinin uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirterek Türkiye'yi protesto etmiştir. Rodos ve Meis Adalar gurubu da dahil olmak üzere, BMDHS m. 121/2 ve içtihat hukukunu gerekçe göstererek, tüm adaların karasularının ötesinde deniz yetki alanları olduğunu iddia ederek, Türkiye ile aralarındaki muhtemel sınırın, kendisine ait Doğu Akdeniz adaları ile Türkiye anakarası arasında eşit uzaklık çizgisi gereğince çizilmesi gerektiğini savunmuştur (Verbal Note, Ref. 389).⁷ Yunanistan'ın iddiaları, adaların tıpkı anakaralar gibi deniz yetki alanlarına sahip

⁷ Yunanistan'ın BMDHS m.121/2'in teamül hukukuna dönüştüğü iddiasına gelince; Yüksel ve Baran, bu iddia isabetsiz değil ise de Yunanistan'ın iddialarının Türkiye'ye karşı ileri sürülemeyeceğini belirtmektedir (2020: 541). Zira Türkiye'nin adaların geniş deniz yetki alanlarına sahip olmasını öngören BMDHS'nin 121. Maddesi ve adaların kıta sahanlığına sahip olmasıyla alakalı CKSS'nin 1.maddesine karşı "ısrarlı itirazcı" konumunda olması, uluslararası hukukun gereği olarak, bu kuralların kendisine karşı ileri sürülememesini sağlamaktadır.

olduğu ve dolayısıyla Türkiye ile gerçekleşecek bir sınırlandırmanın, kendisine ait en doğudaki adalar ile Türkiye anakarası arasında yapılması noktasında toplanmaktadır.

Türkiye'nin tavrı ise, bahsi geçen sahalarda ipso facto ve ab initio egemen haklarının bulunduğu ve sınırlandırmanın adalar ve anakaralar arasında belirlenecek eşit uzaklık çizgisi temelinde belirlenemeyeceği, kapalı ve yarı-kapalı denizlerde hakça bir sonuca ulaşmak üzere tüm ilgili koşulların dikkate alınması gerektiği şeklinde olmuştur (Verbal Note, 2013). Türkiye'nin iddiaları, adaların anakaraların denize erişimini kesme etkisinin olamayacağı, eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında kalan adalara sınırlandırmada ya sınırlı etki verilebileceği ya da hiç etki verilemeyebileceği noktasında toplanmıştır.

2019 yılına gelindiğinde ise Türkiye, Libya ile Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mutabakatı akdetmiştir. Libya ile yapılan mutabakat metninin girişinde geçen "... deniz alanlarının bütün ilgili faktörler göz önünde bulundurularak adil ve hakça sınırlandırılmasının yapılmasını kararlaştırmış olarak..." ifadesi, Türkiye'nin öteden beri savunduğu tezinin bir bölge devleti tarafından kabul edilmiş olması ve bir uluslararası anlaşmada kendine yer bulması bakımından önemlidir (Acer, 2019: 12). Yunanistan, bu mutabakatın sınırlandırma esnasında Girit Adası'nı yok saydığını savunarak tepki göstermiş ve Libya'nın Atina büyükelçisini sınır dışı etmiştir.

9 Haziran 2020 tarihinde ise, Yunanistan İtalya ile MEB anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma İyon Denizi'nde tarafların ilgili kıyıları arasında MEB sınırını belirlemiştir. Sınır, taraflar arasında 1977 tarihli Kıta Sahaneliği Sınırlandırma anlaşması ile belirlenen sınırla örtüşmektedir. Buradan hareketle 1977 tarihli antlaşmayı incelemeye tabi tutan Acer, antlaşma metninde açıkça belirtilmemiş olsa da, eşit uzaklık yöntemi temelinde belirlenen sınır hattında yapılan ufak ayarlamaların Yunanistan adaları sebebiyle olduğunu ve buradan hareketle adalara sınırlı etki verildiğini düşündüğünü belirtmiştir (2020a: 11). Adaların tıpkı anakaralar gibi otomatik olarak kıta sahanlığı ve MEB'e sahip olacağını Türkiye'ye karşı her fırsatta dile getiren Yunanistan, bu anlaşmayla birlikte kendi tezinde çelişkiye düşmüş olmaktadır.

Bu gelişmenin akabinde, 6 Ağustos 2020 tarihinde, Mısır ile Yunanistan arasında MEB Sınırlandırma Anlaşması imzalandığı tarafların ortak basın toplantısında kamuoyuna duyurulmuştur. Anlaşma Yunanistan tarafından, adaların kendilerine ait münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı haklarına sahip olduğunu teyit eden bir anlaşma olarak nitelendirilmiştir. Yunanistan Girit ile Rodos ve Kaşot ile Kerpe adalarına daha az sınırlı etki tanınmasına rıza göstererek kendi tezleriyle çelişkiye düşmüştür. Bu yaklaşım Türkiye'nin, birtakım Yunan adaların büyüklükleri ve konumları nedeniyle tümünden veya kısmen ihmal edilmesi gerekliliği tezini desteklemektedir (Acer, 2020b: 24). Ek olarak, Meis adasının sınırlandırma dışında tutulmuş olması, Yunanistan'ın eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında konumlanmış adalar konusunda esnek olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca, sınır çizgisi tarafların sınırlandırmaya esas kıyıları arasındaki 9/11 oran doğrultusunda Mısır lehine

belirlenmesi, Türkiye'nin savunmuş olduğu hakça ilkelere uygun olduğundan Türkiye'nin hakça ilkelere uygun sınırlama tezini destekler niteliktedir (Baran, 2020: 3).

5. DOĞU AKDENİZ'DEKİ YUNAN ADALARINA İLİŞKİN TÜRK VE YUNAN DOKTRİNİ

Türkiye anakarasına yakın konumlanmış Yunanistan'a ait Rodos, Meis, Kaşot, Kerpe, Karada ve Fener adası, taraflar arasındaki deniz sınırları uyuşmazlığında temel öneme sahiptir.

Eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında konumlanmış bu adaların iskana açılacağı, bu adalara yerleşecek kişilere bazı teşviklerin uygulanacağı, adalara bina, su, yakıt deposu ve kilise gibi tesisler inşa edileceği, bilhassa Anadolu'ya yakın adalara öncelik verileceği haberleri basında kendine yer bulmuştur.

Tarihsel olarak, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki tezlerini savunmak üzere geliştirilen doktrin, adaların egemenliği üzerine kurulu olsa da⁸, Bayıllıoğlu konuyu, deniz yetki alanlarına ilişkin uyuşmazlık çerçevesinde, Yunan adalarının kayalık statüsünde alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bahsi geçen karasal oluşumların, insan yerleşimine elverişli olmayan ve kendilerine özgü ekonomik yaşamı bulunmayan kayalıklar statüsünde olduğu yönünde bir tezi, Türkiye'nin geliştirmesi gerektiğini ileri sürmüştür (Bayıllıoğlu, 2019: 187).

Yunanistan ile GKRY'nin MEB tabanlı hazırladığı haritaya göre⁹ sadece Meis, Karaada ve Fener adası¹⁰ sebebiyle Yunanistan'a geniş bir alanda deniz yetki alanı tanınmaktadır (Bayıllıoğlu, 2019: 190). Türkiye bu haritada ortaya konulan deniz yetki alanlarına itiraz etmektedir. Türkiye'nin 2012 tarihinde, TPAO'ya araştırma ve işletme yetkisi veren 2012/2974 ve 2012/2968 sayılı Bakanlar Kurulu kararlarına Yunanistan'ın "[...] özellikle parsel 5033, [...] Meis Adalar gurubunun 6 deniz mili karasuları sınırına değecek kadar yakın mesafede bulunmaktadır[...]" diyerek itiraz etmesi Yunanistan'ın resmi devlet tezini göstermesi bakımından önemlidir. Buna göre Yunanistan, Karaada ve Fener adasının da içinde olduğu bir "meis adalar gurubu"ndan bahsetmektedir.

Bu resmi açıklamaya paralel olarak Yunan doktrininde de benzer fikir ve görüşler dillendirilmiştir. Örneğin; Nicholas M. Poulantzas, Kanada ile Fransa arasındaki tahkimde gündeme gelen, Fransa'ya ait fakat Kanada'nın Newfoundland sahilinden birkaç mil ötede bulunan St. Pierre ve Miquelon adalarına, Tahkim Mahkemesince 12 deniz mili karasuları, 24 deniz mili bitişik bölge ve Atlantik'e doğru dar bir şerit doğrultusunda 200 deniz mili münhasır ekonomik bölge tanınmasından

⁸ Örneğin, Ali Kurumahmut, Fener adası ve Karaada üzerindeki egemenlik pozisyonunun, Ege'de egemenliği anlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş gayr-i meskun ada, adacık ve kayalıklar kadar kuvvetli olmadığını, bu sebeple Doğu Akdeniz'de muhtemel bir deniz yetki alanları sınırlandırılmasında Türkiye'nin mezkur adalar üzerindeki egemenlik iddiasını sağlamlaştırması gerektiğini belirtmektedir (Kurumahmut, 1998: 330-331).

⁹ Harita görseli için bkz.: (Başeren, 2013: 260).

¹⁰ Bahsi geçen adalar, Antalya'nın hemen güneyinde bulunan ve Yunan tezlerinde "Meis Adalar Grubu" olarak adlandırılan adalardır.

hareketle; Yunanistan'a ait Meis adalar gurubu ile Türkiye'nin anakara kütlesi arasında eşit uzaklık çizgisi temelinde bir sınırlandırma anlaşması yapılması gerektiğini ve Yunanistan'ın bu adalar etrafında 200 deniz millik bir münhasır ekonomik bölge talep ederek Kıbrıs'ın münhasır ekonomik bölgesinin sınırına kadar genişletmesi gerektiğini belirtmiştir (Poulantzas, 2016: 256).

Bayıllıoğlu'na göre, içinde Karaada ve Fener adasının da olduğu bir "meis adalar gurubu"na gerek resmi devlet açıklamalarında gerekse Yunan doktrininde ısrarla vurgu yapılmasının esas nedeni, adaların toplu bir değerlendirme içine alınmak suretiyle, sınırlandırma esnasında bunlara tam bir etki tanınması savını güçlendirmektir (2019: 191). Bu durumda Fener adası, Karaada ve Meis adasının mevcudiyetleri Yunanistan'ın iddialarının temelini oluşturmaktadır. Öte yandan, Fener adasının hem Türkiye anakarasına hem Türkiye'ye ait Sarıada'ya olan mesafesi, Yunanistan egemenliği altında bulunan Meis adasına olan mesafesinden daha azdır. Benzer biçimde Fener adası ile Türkiye anakarası arasındaki derinlikler, Fener adası ile Meis adası arasındaki derinliklerden daha az olup aynı durum Meis'ten ayrılan Karaada için de geçerlidir. Anılan gerekçelerle bahsi geçen adaların müstakil birer ada olduğu Türk doktrininde savunulmaktadır. (Başeren, 2013: 327).

Bayıllıoğlu, Meis, Karaada ve Fener adasının hukuki vasıflarının BMDHS m. 121/3 kapsamında tartışmaya açılarak, niteliklerinin bir ada mı yoksa insan yerleşimine elverişli olmayan ve kendine özgü ekonomik yaşamı olmayan kayalıklar mı olduğunun değerlendirilmesi gerekliliği tezi üzerinde durmuştur. Zira, bu oluşumların tam yetkili bir ada değil de kayalık statüsünde olduğunun tespiti halinde, bunlar kıta sahanlığı ve MEB gibi geniş deniz yetki alanlarına sahip olamayacaktır (2019: 193-194).

5.1. Kayalık Statüsü Çerçevesinde Bir Değerlendirme

Yukarıda açıklandığı üzere, Güney Çin Denizi sınırlandırma tahkiminde, BMDHS m. 121/2'de belirtilen ada statüsü ile m. 121/3'te belirtilen kayalık statüsü etraflıca incelenmiş ve sonuçta hukuken ada ile kayalık statüsünü birbirinden somut şekilde ayıran kıstaslar geliştirilmiştir.

Öyleyse, daha önce de belirtildiği üzere, Fener adası, Karaada, ve diğer birtakım adaların iskana açılması ve üzerlerinde Yunanistan'ın politikası doğrultusunda bina, su yakıt deposu, ve kilise gibi tesislerin inşa edilmesi, Hakem Mahkemesi'nin tespitleri doğrultusunda bu oluşumların hukuki statüsüne etki etmeyecektir. Eğer bu oluşumlar doğal durumlarında kayalık iseler hukuken kayalık olmaya devam edeceklerdir.

Hakem Mahkemesi, geçmişte bir oluşum üzerinde yerleşim olmaması veya o oluşumun kendine özgü ekonomik yaşamı olmamasının bu oluşumu doğrudan kayalık statüsüne sokmayacağını zira, bu konunun kapasiteyle alakalı bir durum olduğunu ve büyük bir nüfusun yaşadığı bir anakara kütlesine yakın bulunan bir oluşum üzerinde hiçbir zaman yerleşim olmamış ve hiçbir ekonomik faaliyetin görülmemiş olmasının, buranın yerleşime elverişli olmayabileceğine karine teşkil ettiğini belirtmiştir

(Philippines v. China, 2016: p.484). Karaada ve Fener adası üzerinde günümüze kadar hiçbir zaman yerleşim olmadığı belirtilmektedir. Buradan hareketle Karaada ve Fener adasının tarihsel açıdan, üzerinde yerleşim kurulmamış olması bu oluşumların kayalık statüsünde olduğunun bir delili olabilir. Yunanlı yazarlar, 2001 verilerine göre Karaada'nın nüfusu 15, Fener adasının ise nüfusu 9 olduğunu belirtmişlerdir (Mylonas, Vardinoyannis, Poulakakis, 2019: 1). Bahsi geçen nüfusun yerleşmiş olması ise bu oluşumu kayalıktan ada statüsüne yükseltmeyecektir. Zira buradaki nüfusun 1996'dan beri Yunanistan'ın resmi politikası çerçevesinde yerleştirildiği bilinmektedir.

Karaada ve Fener adasının kendilerine özgü ekonomik yaşamı bulunup bulunmadığı sorgulandığı zaman, öncelikle mevcut nüfusun oraya iskan politikası çerçevesinde yerleştirildiği göz önüne alınmalıdır. Bu kişilerin ise bahsi geçen adalar üzerinde muhtemel bir ekonomik faaliyet yürütmesi gerçekçi değildir. Zira burada yürütülecek bir ekonomik faaliyet ancak dışarıdan sağlanacak kaynak tedarikine muhtaçtır (Bayıllıoğlu, 2019: 204). Kaldı ki, bu adalarda tarih boyunca bir yerleşim olmamış ve ekonomik bir faaliyet yürütülmemiştir. Sebebi ise, dışarıdan kaynak tedariki olmadan adalarda iskan, bayındırlık ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülememesidir. Bu oluşumların Meis adası ile birlikte adalar gurubu oluşturduğu yönündeki Yunan tezi ise, bahsi geçen açıklamalar neticesinde hukuksal dayanaktan mahrum kalmaktadır. Küçük bir ada olan Meis adasının sınırlandırmaya etkisi ise, uluslararası teamüle göre değerlendirilebilir.

5.2. Eşit Uzaklık Çizgisinin Ters Tarafında Konumlanmış Adalar Doktrini Çerçevesinde Değerlendirme

Bölgedeki adaların sınırlandırmaya etkisinin belirlenmesinde, adaların eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında kalan adalar doktrini çerçevesinde ele alınmasını gerektiğini belirten yazarlar vardır. Bu teoriye göre, öncelikle taraflar arasında geçici bir eşit uzaklık çizgisi çekilir. Bu çizginin bir tarafında diğer devlete ait bir ada bulunursa, bu adaya somut olayın özellikleri çerçevesinde deniz yetki alanı tanınır. Sonrasında, bu adanın ilgili koşul olarak sınırlandırma çizgisini ne derece etkileyip etkilemediği sorunu ayrıca değerlendirilir. Örneğin Başeren, Meis adasının bu anlamda ters tarafta kalan bir ada olduğunu, bu sebeple karasuları haricinde deniz bölgesi olamayacağını söylemektedir (Başeren, 2013: 290 vd.). Aynı değerlendirmenin Meis'e yakın konumlanmış Fener ve Karaada için de geçerli olduğu söylenebilir (Bayıllıoğlu, 2019: 193). Yine Başeren, bu adaların Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos, Meis'teki bir hatla birleştirilmek suretiyle sınırlandırma sürecinde ilgili kıyı şeridinin göz ardı edilerek "yeni" bir kıyı şeridi oluşturmasının mümkün olmadığını ve ters tarafta konumlanmış adaların çevrelenmek suretiyle ancak karasularına sahip olabileceğini belirtmiştir (Başeren, 2010: 43-45). Bu yaklaşım, uluslararası yargı kararlarında da benimsenmiştir.¹¹

¹¹ Birleşik Krallık/Fransa Kanal adalarının kuzey ve batı yönünde çevrelenerek 12 deniz mili ölçüsünde bir alana sahip olması; benzer şekilde, Fransa-Kanada arasındaki sınırlandırma tahkiminde, Fransa'ya ait St. Pierre ve Miquelon adalarına, 12 deniz mili karasuları, 24 deniz mili bitişik bölge tanınması örnek olarak gösterilebilir.

Açıkgönül ise farklı hukuki gerekçeler kullanarak aynı sonuca ulaşmaktadır. Yazara göre, Yunanistan'a ait bulunan Girit, Kerpe, Rodos ve Çoban adalarının Doğu Akdeniz'e bakan yüzleriyle Türkiye'nin anakara kütlesi arasında katı eşit uzaklık çizgisinin çizilmesi, hakça ilkeler başlığı altında incelenen "açık denizlere erişimin kesilmemesi" ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Bu kesme etkisinin azaltılmasını sağlamak üzere, adaların çevrelenmesi gerekmekte, ancak adaların nüfusu, yüzölçümü, üzerinde yaşayan nüfus gibi özelliklere göre, yine Türkiye'nin güneye doğru erişimini engellemek kaydıyla, güney kesiminde belli derecede deniz yetki alanlarına sahip olabileceklerdir. Yazar bu gerekçeye ek olarak, sınırlandırmanın Yunanistan anakara kütlesi ile Türkiye anakara kütlesi arasında geçici eşit uzaklık çizgisinin, ilgili kıyı uzunlukları dikkate alınarak, Türkiye lehine ayarlanması gerektiğini belirtmiş ve hakça sonuca ulaşmak için orantılılık ilkesine dikkat çekmiştir. (Açıkgönül, 2014: 22)

6. SONUÇ

Denizlere kıyıdaş olan ülkeler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususu denizaltı ekonomik kaynaklara ulaşılma imkanlarının elde edilmesiyle birlikte, daha bir önem kazanmıştır. 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesi ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Uluslararası deniz hukukunda kıta sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge gibi deniz yetki alanlarının sınırlandırmasının hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşacak şekilde yapılmasını öngörmektedir. Hakkaniyete uygun çözüm için gereken hakça ilkeler, Uluslararası Adalet Divanı'na geliştirilmiştir. Divanın geliştirdiği belli başlı hakça ilkeler; karanın denize hakim olması, doğanın yeniden şekillendirilmemesi, açık denize erişimin kesilmemesi, orantılılık ilkesi ve ilgili koşulların ağırlıkları nispetinde dikkate alınmasıdır.

Bu ilkelerin uygulanmasında sınırlandırılacak alanda adaların bulunup bulunmaması önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Adaların bölgede bulunması halinde, öncelikle adalar üzerinde egemenlik ihtilafının bulunmaması önem arz etmektedir. Egemenlik ihtilafı çözüldükten sonra, bu oluşumların hukuken ada mı, yoksa kayalık mı olduğu meselesi irdelenmelidir. Zira, deniz hukukunda bu ayırımın yapılması, deniz yetki alanlarına ne derecede hak kazanılacağına belirlenmesinde önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ada ve oluşumların hukuki statüsünün belirlenmesini müteakiben, deniz yetki alanlarının belirlenmesi safhasına geçilmelidir. Uluslararası deniz hukukunda, adaların anakaraya göre konumu, yüz ölçümü, üzerinde yaşayan nüfus gibi unsurlar değerlendirilerek sınırlandırma esnasında adalara tam veya sınırlı etki verilebildiği gibi adalar tümünden göz ardı da edilebilmektedir. Eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında konumlanmış adalar, sınırlı deniz alanlarına sahip olacak biçimde çevrelenmektedir.

Doğu Akdeniz özelinde, Yunanistan'a ait Meis, Rodos, Kaşot, Kerpe, Karaada ve Fener Adası, Türkiye ile Yunanistan arasında sınırlandırma uyuşmazlığı doğurmaktadır. Yunanistan, adalarının farazi bir hatla birleştirilerek Yunanistan için ilgili kıyı oluşturmasını iddia etse de, bu talebin yerine

getirilmesi mümkün değildir. Zira, bu uygulama adalara tam etki verilmesi anlamına gelecektir ki, bu ancak adaların ait olduğu devletin anakara kütesine oldukça yakın ve kıyının genel projeksiyonuna uygun şekilde konumlanmış olmaları halinde mümkün olabilmektedir. Fener Adası ve Karaada'da ise, egemenlik ihtilafı bulunmaktadır. Ayrıca bunların ada niteliği de tartışmalıdır.

Meis, Rodos, Kaşot, Kerpe ve Çoban Adaları, Türk anakarası ile Yunan anakarası arasında çizilecek eşit uzaklık çizgisinin ters tarafında konumlanmışlardır. Bu nedenle, bu adaların sınırlandırma esnasında çevrelenerek sadece karasularına sahip olması kabul edilmeli; kıta sahanlığı ya da MEB gibi deniz yetki alanları tanınmamalıdır. Aksi durumda, deniz hukukunda kabul gören açık denizlere erişimin kesilmemesi, coğrafyanın yeniden şekillendirilmemesi, orantılılık ilkesi ve ilgili koşulların önemleri nispetinde dikkate alınması ilkeleri ihlal edilmiş olacaktır.

Dolayısıyla, Doğu Akdeniz'de Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar, hakça ilkeler kapsamında hakkaniyete uygun olarak çözümlenmelidir.

Son zamanlarda, Türkiye'nin deniz yetki alanlarında hidrokarbon arama faaliyetleri gerçekleştirmesi başarılı bir girişim olarak kabul edilmelidir. Ancak, Yunanistan ile Türkiye arasında var olan sorunlar kapsamında, Doğu Akdeniz'de harekete geçmekte geç kalındığı ileri sürülebilir. Türkiye'nin genelde deniz hukuku, özelde Doğu Akdeniz adalarıyla alakalı olarak, son zamanlara kadar sağlam temellere oturan bir çalışma yapmadığı, bu konulara ilişkin yakın zamanlarda faaliyet göstermeye başladığı söylenebilir. Türkiye'nin uluslararası hukuk arenasına çıkmadan önce, Doğu Akdeniz adaları hakkında teknik, hukuki ve akademik olarak sağlam tezler geliştirmesi ve bu tezlerini istikrarlı şekilde sürdürmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- Acer, Y. (2008) "Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 4(16): 1-18.
- Acer, Y. (2019) "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya", *Seta Analiz*, 301: 1-15.
- Acer, Y. (2020a) "Yunanistan'ın Adalara Dair Hukuksal Çelişkileri Yunanistan-İtalya Deniz Sınırı Antlaşması Örneği", *SETA Analiz*, 329: 1-17.
- Acer, Y. (2020b) "Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye", *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi*, 65: 13-26.
- Açıkgönül, Y.E. (2012) "Deniz Yetki Alanlarının Hakça İlkeler Çerçevesinde Sınırlandırılması", *İstanbul: Legal Yayıncılık*.
- Açıkgönül, Y.E. (2014) "Uluslararası Adalet Divanı'nın Nikaragua/Kolombiya Kararının Türkiye'nin Deniz Uyuşmazlıklarına Yansımaları", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 10(4): 1-34.

- Aegean Sea Continental Shelf Case (Greece v. Turkey), Judgement of 19 December 1978
- Baran, D. (2021) “Yunanistan-Mısır Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Anlaşması’nın Kodları”, Perspektif Online <https://www.perspektif.online/yunanistan-misir-deniz-yetki-alanlarini-sinirlandirma-anlasmasinin-kodlari/>,
- Başeren, S. H. (2010) “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Başeren, S. H. (2013) “Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset”, yay. haz. Sertaç Hami Başeren, Ankara, AÜSBF, Uluslararası Siyaset ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, Yayın No: 608.
- Bayıllıoğlu, U. (2019) “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin 121. maddesinin Doğu Akdeniz’de Etkisi: Meis, Karaada ve Fener Adasının Statüsüne İlişkin Bir Değerlendirme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24(2): 185-223.
- Case Concerning Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America), Judgement of 12 October 1984.
- Case Concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions Between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), Judgement of 16 March 2001
- Case Concerning Maritime Delimitation in the Area Between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway) Judgement of 14 June 1993.
- Case Concerning Territorial and Maritime Dispute Between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), Judgment of 8 October 2007.
- Case Concerning The Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), Judgement of 3 June 1985.
- Case Concerning The Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), Judgement of 24 February 1982.
- Case Concerning the Delimitation of Continental Shelf Between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic, Decision of 30 June 1977.
- Case Concerning the Delimitation of Maritime Areas Between Canada and France, Decision of 10 June 1992.
- Case Concerning the Land and Maritime Boundary Between Cameroon and Nigeria, Judgment of 10 October 2002
- Communication dated 12 March 2013 from the Permanent Mission of Turkey to the United Nations with reference to the Verbal Note from the Permanent Mission of Greece dated 20 February 2013

- Doğru, S. (2015) “Doğu Akdeniz’de Hidrokarbon Kaynakları ve Uluslararası Hukuka Göre Bölgedeki Kıta Sahaneliği ve Mühnasır Ekonomik Bölge Alanlarının Sınırlandırılması”, TBB Dergisi, 119: 504-554.
- Dundua, N., (2006) “Delimitation of Maritime Boundaries Between Adjacent States”, United Nations and the Nippon Foundation Fellow.
- Enactment of the Exclusive Economic Zone and Continental Shelf Law (Law No. 64(I)/2004), Republic of Cyprus.
- Evans, M. D., (1991) ”Maritime Delimitation and Expanding Categories of Relevant Circumstances”, The International and Comparative Law Quarterly, 40(1): 1-33.
- Fisheries Case (UK v. Norway), Judgment of December 18th, 1951, ICJ Reports 1951.
- Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries, **Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea Office of Legal Affairs**, United Nations, New York, 2000.
- Information note dated 2 March 2004 concerning Turkey’s objection to the Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 February 2003, UN Law of the Sea Bulletin, No. 54, 2004.
- Kuran, S. (2020) “Uluslararası Deniz Hukuku”, 6.bs., İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kurumahmut, A. (1998) “Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar”, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), I.C.J. Reports, Judgement of 3 February 2009.
- Murphy, S. D., (2019) International Law Relating To Islands, Martinus Nijhoff Publishers, Netherlands.
- Mylonas, M., Vardinoyannis, K., Poulakakis, N. (2019) “A contribution to knowledge on the terrestrial malacofauna of the Kastellorizo (Megisti) island group (SE Greece)”, J of Biol Res-Thessaloniki 26(13).
- North Sea Continental Shelf Case between Federal Republic of Germany and Denmark, Federal Republic of Germany and Netherlands, Judgement of 20 February 1969.
- Note verbale dated 20 February 2013 from the Permanent Mission of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General of the United Nations, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea Office of Legal Affairs, Law of the Sea Bulletin, No. 81.
- Pazarcı, Hüseyin, (2018) “Uluslararası Hukuk”, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

- Poulantzas, Nicholas M., (2016) “The Status of Islands in the International Law of the Sea: Megisti Island”, *Contemporary Developments in International Law*, Netherlands, Brill Nijhoff, s. 250-263.
- Prescott, V., Schofield, C., (2005) *The Maritime Political Boundaries of the World*, 2.ed., Leiden/Boston, Martinus Nijhoff Publishers.
- Proclamation 2667 of September 28, 1945 Policy of the United States with respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf.
- Reports of International Arbitral Awards, Territorial Sovereignty and Scope of the Dispute (Eritrea and Yemen), 1998.
- Tanaka, Y. (2015) “The International Law of the Sea”, 2.ed., Cambridge.
- Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), I.C.J. Reports 2012, Judgement of 19 November 2012.
- The South China Sea Arbitration (Philippines v. China), Award of 12 July 2016
- Yüksel C., Baran, D. (2020) "Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi", *Public and Private International Law Bulletin*, 40(1): 519-556.
- 16.07.2009 tarihli ve 27290 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi.
- 27.04.2012 tarihli ve 28276 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi.